



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv**

**Techo, Nicolas**

**Leodii, MDCLXXIII.**

Cap. 3. Paranensis provinciæ descriptio.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-38528**

positis Generalibus eò mitti Socios, ubi Collegia nulla, nec domus frequentes esse possunt. Divum Xaverium Orientem penè totum pauculis Sociis, occupasse. Josephum Anchieram multas sedes, in quibus duo trèsv Socii tantum morarentur, in Brasilia posuisse. Idem factitatum ab Oviedo Patriarcha in Africa. Quis tantorum virorum vestigiis pedem figere recuset? Denique Claudium Aquavivam non ignorasse harum regionum conditionem, Hispanorum urbibus magnorum Collegiorum capacibus carentium, & tamen eis jura Provinciæ concessisse, quòd existimaret eam Orbis partem Societati prætermittendam minimè esse; sed per extraordinaria subsidia juvari debere. Huic parti suffragatus Didacus Torres, acerrimus earum sedium incensor, narrabat Sociorum inter Indos degentium virtutes, ob quas tantum sibi nomen præ Collegiorum incolis fecerant, ut plerique cum præcipuis Societatis nostræ Heroibus conferri possent. Igitur decretum, ut sedes inter Indos posita non tantum retinerentur; sed etiam, quantum commodè fieri posset, multiplicarentur.

**D**UM sic sub umbra decertatur, Rochus Gonsalvius, glorioso pulvere decorus, Paranensem Provinciam Christo subigere, constructione novorum oppidorum, satagebat; quem antequam sequar, lubet Paranae conditionem describere, ut loca, ubi tot Apostolici viri certaturi sunt, magis in perspicuo sint. Parana fluvius quingentas omninò leucas, ut suo loco dictum est, conficit, antequam per octoginta leucarum ostium intret in Oceanum. Non immeritò Paranae nomen sortitus, qui fermè ubique maris majestatem granditatemque præferat. Unde Josepho Acoftæ & aliis non assentior, arbitrantibus Maranionem inter Americae flumina principatum tenere; cum ipse Acofta asserat Maranionis ostium triginta tantum leucis patere. Cæterum Parana vi occultâ, non secus ac Silaris fluvius, ligna in lapides vertit: unde quandoque videre est lignorum frustra, qua parte aqua merguntur, lapidescere: columnam lapideam ex hujusmodi metamorphosi aut naturæ ludicio Ferdinandus Arias Prætor in atrio suo crexerat. Præterea ingentes ubique piscium figuras alit. Ruifius bove majores versus Guaitaniam se vidisse narrat. Sæpè videre est lupos marinos turmatim natantes, capita ad humanos sibilos quasi ex condito erigentes, & mox ludibundè submergentes. Capibara, amphibium animal, porco non ab simile, frequenter à præternavigantibus cum voluptate occiditur. Avium & ferarum in utroque littore, sive sylvis vestito, sive in campos aperto, magna vis cernitur: perdicum ubique & psittacorum circumvolant greges; sed horum species peregrina profus est, qui triplo Asiaticis majores, varietatem plumarum adeò spectabilem ostentant, ut eos olim indigenæ ob pulchritudinem pro Diis colerent: hi tamen Psittaci, formandis humanis vocibus inepti, solâ variegatione sunt commendabiles. Ursorum ea species notabilis est, quam formicarios ab ordinario formicarum esu appellant: caput habent oblongum; rostrum verò porci ore duplo longius acutiusque, ex quo cuspidatam linguam quasi è vagina exerentes in ipsos formicarum tumulos ingerunt, identidemque cum ingenti formicarum linguæ adherentium præda retrahunt. Formicæ auriculatis digiti summitate grandiores ab indigenis & Hispanis igne tostæ, inter ciborum delicias reputantur. Nulla olim magna oppida ad Paranam visebantur: pagatim vicatimque degebatur. Utrumque litus, quâ longè patet, variæ nationes habitant, tam moribus (si Guaranos excipias) & feritate conformes, quàm linguarum diversitate notabiles: inter quos memorabiles mihi videntur hi, qui nescio quo terræ genere igne maceratæ, pisciumque pinguedine intinctæ, victitant: ut nihil mireris, si de Cælo parùm cogitent, quibus terra tantum sapit. Partem Paranae Oceano obversam, per ducentarum ab ostio leucarum spatium, flumen Argenteum Hispani vocare, variantibus appellationis causis: nam uni sic appellatum volunt à Gavoti argento (uti suo loco notavi) alii verò, quòd primi coloni è navibus indigenas in ripis conspexerint albis conchiliis, argenti splendorem ex longinquo referentibus, indutos. Nec desuit, qui sic vocari vellet, quòd lacus & flumina, ad quorum ripas in Charquensi Petuvia regione versatilibus machinis expurgatur argentum, in Paranam longè post tractu cum scoriis argenti in-

R

fecti,

CAPUT  
III.Paranensis  
Provinciæ  
descriptio.*Parana magna  
guaitudo.**Parana ligna  
in lapides  
vertit.**Psittaci pro  
Diis culti.**Ursi formi-  
carum.**Argenti  
fluminis no-  
minis origo.*

*Argentis vi-  
vi vii.*

*Paranensium  
ferocitas.*

*De primo  
Paranensium  
apostolo.*

fecti multa frustra devolvant, adeo notabili quantitate, ut metallorum æstimatores autument, ab eo tempore, quo Potosinus mons excavatur, usque ad annum hujus sæculi undecimum, quadraginta argenti milliones à Tarapaia ac Pilcomai confluentibus abreptos fuisse: Hidrargirii verò, ad facturam argenti adhiberi soliti, tantum pondus, quantum sufficit ad ita inficiendum eorum fluminum aquas, ut per ingens deinde spatium nullum piscem gignant aut conservent: vomica illa, ut poetice semel loquar, liquoris æterni subtilitate sua, animantia omnia exanimante. Sed ex hac causa vanum est Argentei fluminis nomen querere, cum antequam Potosinus mons Hispanis innotesceret, sic appellatum fuisse certum sit. Quidquid sit de nominis origine, Parana, quæ fluvius Argenteus usque ad Paraquarii ei se miscens ostium vocitatur, grandibus navibus permeabilis, tres Hispanorum urbes habet, quibus littorales Indi utcumque in officio continentur. Versus originem pari ferme ducentarum leucarum intervallo Guairaniam, Hispano etiam aliquousque parentem, & alias terras alluit. Ea verò Parana pars, quæ inter Guairaniam & flumen Argenteum media est, Paraquarioque per centum ferme leucas obvertitur, adhuc reluctans, bello se atteri, quam externum jugum subire, malebat. Ferdinandi Ariæ Prætoris fortissimi & aliorum Ducum copias, magno Etropæorum numero atque auxiliatorum delectu, compositas, eluserant. Sancti Joannis Hispanorum oppidum, in concursu Parana & Paraquarii positum, continuis excursionibus fatigatum penè oppresserant. Ignatianos Neophytos iteratis invasionibus territaverant: militum præsidio opus erat è Tucumania in Paraquariam euntibus, & inde redeuntibus contra Paranensium insultus, itinera omnia cædibus & latrocinii infestantium. Sed super omnes infesti erant Religionis Christianæ transfugæ, Europæorum servitiis exacerbati, Parana accolæ in heros suos sine fine proritantes; adeo ut variis concurrentibus causis, Paranensium nomen æquè Hispanis ac Indis amicis terrori esset. Ad eos nullus hæcenus Sacerdos penetrarat, nisi quod Rochus Gonsalvius è ante biennium Cruce tantum armatus ierat, Marcello Lorençana mittente; unde dubitatum, uter eorum Apostolus Paranensium dici deberet: nam primus licet peruperit Rochus Gonsalvius, Lorençana tamen expeditioni legitime præerat, & fundatione primi oppidi, quindecim à flumine leucis positi, viam straverat. Præterea primus Paranenses aliquot ad colloquium allexerat baptizaveratque. Ergo in æquali jure durus arbiter non sededo, & neutri palmam eripiam, facilis utrique concedere. Quamquam non negarim pleraque deberi (uti videbimus) Rocho Gonsalvio, diurnitate laborum, periculorum contemptu, tractandorum Indorum peritiâ, animi magnitudine, Paranensis Provinciæ, & ulteriorum regionum victoriam adepto.

**CAPUT  
IV.**

*Rochus Gonsalvius infremam Paraquariæ Provinciam partem explorat.*

*Appupen paludis.*

**R**ochus Gonsalvius, Sancti Ignatii ab Lorençana fundato oppido præpositus, nullum non lapidem moverat ad perfringendam Paranensium pervicaciam, quorum aliquot multiplicitate beneficiorum sibi conciliatos sacro Fonte infuderat; per quos, cognito præsentis Paranae statu, in spem venerat rei benè gerendæ. Igitur Cruce, & Mariæ Virginis Ethnicorum debellatrix iconè, armatus, assumptis ex Divi Ignatii municipio secum aliquot Neophytis, ineunte anno se dat in viam. Ibat per scabrosa & invia loca terrestri itinere, donec scapham ex unicâ arbore concavam nactus, ad Appupen paludem Paranae influentem, quam primi expugnatores Paraquariæ ab Sancta Anna nuncupavere, se conferret. Circa eam paludem incolebant Ethnici non pauci, quos eloquentiâ ad partes Christi ita pellexit, ut statim oppidi aream designari sibi postulârint. Verum, quod eos Franciscani Patres prius olim ad fidem sollicitassent, litium occasionem præcavens, ad Hispanorum urbem in Paranae & Paraquarii concursu sitam perrexit. Ubi cum Franciscanorum Præsidi ita convênit, ut si intra sex menses ab suo Provinciali Sacerdos aliquis non mitteretur, Societati jus esset Appupennæ paludis accolæ in oppidum reducendi, templumque condendi. Nam Gonsalvius hanc paludem, Paraquarii ostio non longe semotam, quasi gradum ad reliquum Paranam Christo subjugandum, aut si res malè succederet, in receptaculum designaverat. Rebus